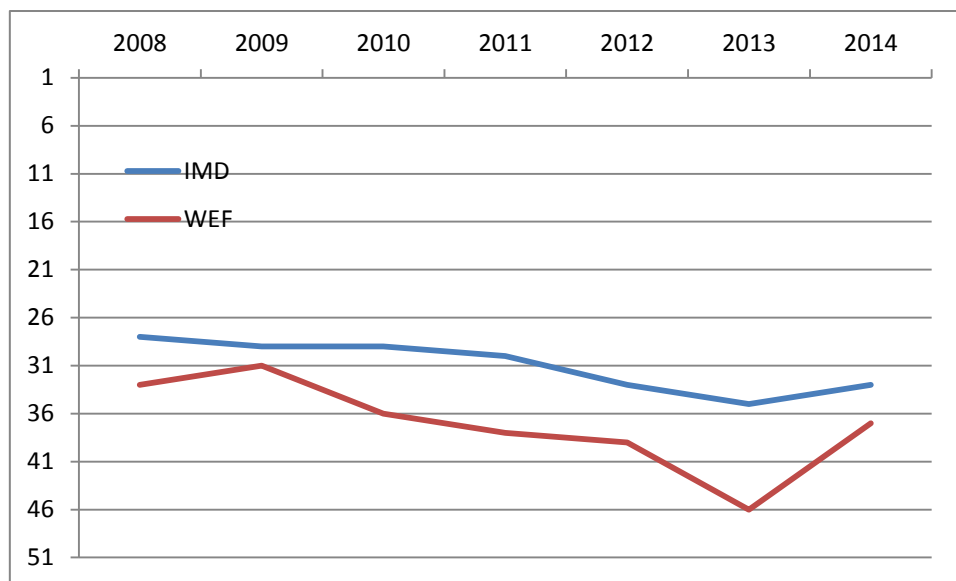

Konkurenceschopnost české ekonomiky: jak ji změřit a jak ji zlepšit?

Vilém Semerák, IDEA

Vývoj pořadí umístění ekonomiky České republiky v žebříčcích IMD & WEF

Konkurenceschopnost české ekonomiky: výsledky IMD pro rok 2014

Pozici nejkonkurenceschopnější ekonomiky obhájily v roce 2014 USA následované opět Švýcarskem a nově Singapurem (v roce 2013 na pátém místě). Z členských zemí EU patří mezi nejlepší i přes mírný pokles Švédsko (pokles o jednu pozici na 5. místo v celkovém žebříčku) a Německo, které naopak svoji konkurenceschopnost výrazně zlepšilo (posun z 9. na 6. místo), do první desítky se posunulo i Dánsko. Tyto výsledky signalizují, že konkurenceschopnost je skutečně o podstatně více parametrech, než je nízká cena práce či malá role státu v ekonomice.

ČR si v žebříčku pro rok 2014 v porovnání s předchozím rokem mírně polepšila a posunula se na 33. pozici. ČR tak přerušila předchozí sérii poklesů a vrátila se zpět na pozici, kterou měla v roce 2012. Mezi novými členy EU je ČR nyní na druhém místě, tj. za Estonskem (30. místo), předstihla tak Litvu a Polsko, za kterými ještě v minulém roce zaostávala. Z nečlenských zemí skončily před ČR např. ČLR (mírný pokles na 23. místo), Thajsko (29.), Chile (31.) či Kazachstán (32. pozice).

Mezi hlavní faktory, které spíše zvyšovaly atraktivitu české ekonomiky, patřily kvalifikovaná pracovní síla, nákladová konkurenceschopnost, úroveň vzdělanosti, spolehlivá infrastruktura a stabilitu poskytující vztahy se zaměstnanci a odbory. Pozici ČR však zhoršují již tradičně slabší stránky české ekonomiky zmiňované i v předchozích letech (a jiných průzkumech): vysoké příspěvky na sociální zabezpečení, korupce a byrokracie, nedostatek transparentnosti a efektivity v hospodářské politice. Bohužel je přes mírné zlepšení za problematický označován i systém hodnot a preferencí manažerů i běžné populace. Za potenciální hrozbu pro další vývoj ČR je možné označit i zhoršení v oblasti vzdělávání, které v minulosti patřilo k lepším rysům české ekonomiky.

I když na tom ČR není vysloveně špatně a mezi tranzitivními ekonomikami tradičně patří k těm lepším, nezdá se, že by efektivně využívala své možnosti a zejména skutečnost, má téměř v porovnání s jinými zeměmi téměř ideální podmínky související s blízkostí velkého a stabilního trhu země, která je v posledních letech v řadě parametrů premiantem – tj. SRN.

Prospěť české konkurenceschopnosti by pak nejvíce mohly prospět v podstatě prosté změny: zvýšení transparentnosti, snížení byrokratické zátěže, boj s korupcí (kvůli přímým ztrátám i negativním dopadům na motivaci) a v dlouhodobějším pohledu i zkvalitnění vzdělávacího systému.

Konkurenceschopnost – nejasný, avšak užitečný koncept?

Konkurenceschopnost se stala velmi módním a oblíbeným pojmem. Zastíťují se jí vládní strategie, věnují se jí semináře a konference, problém však nastane při otázce, co to vlastně konkurenceschopnost ekonomiky je. Odpověď na tuto otázku není příliš jednoduchá. V nejširším pojetí by se konkurenceschopnost měla být vlastností související s tím, jak dobře se v dané zemi podniká a žije, zda ekonomický (ale i politický) vývoj nevede k vytváření nějakých dlouhodobých rizik či nezavádí zemi do nějaké slepé uličky, zda země efektivně využívá svého přírodního bohatství, talentované i méně talentované pracovní síly a zda jsou občané dostatečně motivovaní hledat a využívat nové příležitosti (a to nejen v oblasti podnikání, ale i v oblasti vědy, výzkumu či běžné pracovní činnosti).

Měření konkurenceschopnosti – metody a problémy

Šíře takto vymezené konkurenceschopnosti komplikuje pokusy konkurenceschopnost „měřit“. Neexistuje totiž jednotný indikátor, který by efektivně zachytil všechny podstatné rysy konkurenceschopnosti. I když tedy můžeme porovnávat jednotlivé složky konkurenceschopnosti již dostupnými indikátory (např. změny v cenové konkurenceschopnosti indexem reálného efektivního kurzu), požadujeme-li komplexní pohled, nezbývá nic jiného než zkusit celou řadu ukazatelů současně. A co je horší – mnoho typů informací, které bychom pro porovnání konkurenceschopnosti potřebovali, není pohotově dostupných v oficiálních statistikách, protože se jedná spíše o tzv. „soft data“. Příkladem mohou být třeba názory podnikatelů na motivaci dostupné domácí síly.

V praxi proto vypadají pokusy měřit konkurenceschopnost takto:

- 1) Zvolíme makro- a mikroekonomická statistická data, která souvisí s konkurenceschopností ekonomiky a získáme je z oficiálních statistických zdrojů srovnávaných zemí, pokud možno ve srovnatelné formě a kvalitě.
- 2) Vybereme potřebné typy „soft“ informací, připravíme dotazník a provedeme dotazníkové šetření ve všech srovnávaných ekonomikách.
- 3) Vyhodnotíme celkové pořadí – k čemuž samozřejmě potřebujeme nastavit váhy pro jednotlivá kritéria z bodů 1) a 2).

Příkladem může být např. metodika používaná IMD Competitiveness Center, které každoročně publikuje tzv. IMD World Competitiveness Yearbook. Při přípravě tohoto žebříčku se pro všechny srovnávané země shromažďuje celkem 338 kritérií, z nichž 253 pak reálně používá pro výpočet pořadí pro výsledný žebříček konkurenceschopnosti. Z těchto kritérií patří 253 indikátorů mezi tzv. „hard“ data přebíraná z oficiálních statistik a 118 indikátorů vychází z výsledku dotazníkového šetření mezi odborníky a manažery v každé z komparovaných zemí. V ČR pro IMD toto šetření provádí IDEA CERGE-EI. Všechna („hard“ i „soft“) data jsou nejprve standardizována a následně agregována do podoby žebříčků.

Jak je zřejmé i z tohoto velmi zjednodušeného popisu, měření konkurenceschopnosti je ještě méně spolehlivé a jednoznačné než měření běžných ekonomických indikátorů typu HDP. Každý, kdo se bude pokoušet vytvářet vlastní žebříček konkurenceschopnosti, si může zvolit jiná kritéria, přiřadit jim odlišné váhy, či zvolit jiný způsob organizace dotazování a jiný soubor respondentů.

Dalším problémem je nevyhnutelná citlivost výsledků na makroekonomické výkyvy a politickou náladu v zemi. Pouhý pád země do recese může pozici země v některých žebříčcích o několik pozic zhoršit, nástup oživení naopak zlepšit. Zjednodušené vyhodnocování výsledků pak může vést k zavádějícím výsledkům pokusů o měření vlivu zásahů vlády na konkurenceschopnost.

Nejvýznamnější žebříčky konkurenceschopnosti

Nastíněná citlivost žebříčků na použitou metodiku a problémy s realizací kvalitních průzkumů mínění podnikatelů a investorů v řadě zemí současně vedou k nutnosti spoléhat na zavedené žebříčky, jejichž historie poskytuje určitou garanci kvality a spolehlivosti získaných dat.

Kromě již zmíněného žebříčku IMD World Competitiveness Yearbook, který porovnává 60 zemí a v minulém roce oslavil již své 25. výročí, patří mezi široce využívané žebříčky i Global Competitiveness Report publikovaný každoročně World Economic Forum (144 zemí) či žebříčky „Doing Business“ vydávané World Bank Group. Tyto žebříčky jsou sestavovány nezávisle na sobě, využívají odlišné sady kritérií a skupiny respondentů, přesto však v řadě případů dospívají k podobným závěrům.

Změny v pohledu na konkurenceschopnost vedou i tyto instituce k vydávání dalších podrobných studií zaměřených např. na zacházení s talenty (IMD World Talent Report vydávaná od listopadu 2014) či roli korupce. Ve výsledku tak mají dnes tvůrci hospodářských politik neustále po ruce detailní srovnání pozice svých zemí a popis jejich hlavních slabých a silných stránek.